

Стрілець В.Ю.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів та банківської справи,
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

ІНФРАСТРУКТУРА ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

У роботі визначено важливість державної підтримки забезпечення розвитку малого бізнесу та необхідність створення якісної інфраструктури підтримки. На основі узагальнення наукових та нормативно-правових джерел запропоновано власне тлумачення поняття «державне забезпечення розвитку малого бізнесу». Запропоновано структурно-логічну схему державного забезпечення розвитку малого бізнесу та виділено два ключових напрями: пряме забезпечення розвитку (через запровадження урядових програм та створення інфраструктури підтримки), та опосередковане забезпечення розвитку (за допомогою податкового впливу та інших важелів економічного характеру). Досліджено сутність та роль інфраструктури підтримки малого підприємництва. Надано характеристику ключовим об'єктам інфраструктури державного забезпечення малого підприємства, перелік яких встановлений на законодавчому рівні. Окреслено векторність цілей інституцій інфраструктурного забезпечення розвитку СМП в Україні.

Ключові слова: малий бізнес, забезпечення розвитку, державне забезпечення, державна підтримка підприємництва, бізнес-інкубатор, технопарк, інфраструктура підтримки.

Постановка проблеми. Проблема необхідності забезпечення подальшого розвитку малого підприємництва актуальна сьогодні в Україні на усіх рівнях: державному, регіональному рівні та безпосередньо у сфері малого бізнесу. Вирішення даної проблеми відкриває можливості для прискорення процесу євроінтеграції, модернізації економіки та переведення її на інноваційний шлях розвитку і базується на знаходженні найбільш ефективних моделей підтримки суб'єктів малого підприємництва (далі СМП).

Згідно Європейської Хартії малих підприємств, малі підприємства повинні розглядатись як одна з основних рушійних сил інновацій, зайнятості, а також соціальної та локальної інтеграції до Європи [2]. Підписана Україною Хартія закликає поліпшувати становище малого бізнесу шляхом ужиття заходів, спрямованих на стимулювання підприємництва, оцінку існуючих умов, та, коли необхідно, поліпшення цих умов, забезпечення належної уваги до потреб малого бізнесу з боку політичних діячів. Необхідність підтримки розвитку малого бізнесу у Хартії обґрунтовано рядом переваг СМП: здатність динамічно задовольняти нові потреби ринку та створювати робочі місця; значимості у сприянні соціальному та регіональному розвитку як структур ініціативних і дієвих; цінність знань, обов'язку та гнучкості в новій економіці [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні про актуальність державного забезпечення розвитку малого бізнесу наголошується у ряді наукових праць українських та зарубіжних вчених: Васильєвої Д.В., Уханової І.О., Фінагіної О.В., Фролової Н.Л., Якушевої О.В., Робертсона К.В. [1; 14; 15; 16; 17; 20]. В науковій літературі виділяють декілька ґрунтовних

аргументів на користь державної підтримки сектора МБ: малий бізнес через його значну численність і розповсюдженість на території країни є потужним катализатором і стимулятором ділової активності, спричиняє об'єднання усіх учасників економічних відносин у країні [17, с. 42]; СМП забезпечує нарощування товаровиробництва, торгівлі й послуг на певній території, в результаті починає залучати додаткові ресурси, активізувати внутрішні заощадження населення та регіонів [17, с. 42]; СМП підсилюють конкуренцію і тому надають позитивні екстерналії на ефективність всієї країни, інновації та сукупне зростання продуктивності; він є підґрунтям для появи та функціонування інституційного середовища у регіоні: інформаційного обслуговування, засобів зв'язку й транспорту, логістичних зв'язків, різних видів технічних та консалтингових послуг [15]; СМП більш продуктивні, ніж великі, але інституційні бар'єри і «провали ринку» перешкоджають їх розвитку; розвиток СМП в більшій мірі веде до створення робочих місць, в порівнянні з великими фірмами, тому як вони в більшості своїй є трудомісткі.

Як зазначається у звіті Європейської комісії, підприємство є не тільки рушійною силою для створення робочих місць, конкуренції та зростання, але також сприяє особистому виконанню та досягненню соціальних цілей [2]. Погоджуємося з думкою Якушевої О.В., що розуміння місця та ролі МСБ у регіональному розвитку є еволюційним, воно поступово розширюється, доповнюється світовим досвідом, активним впливом процесів глобалізації, інтернаціоналізації ринків [17, с. 40].

Проте, на відміну від економічно розвинених країн, де малий бізнес є фундаментальним елементом еконо-

мічної політики, в Україні малий бізнес діє в опозиції до великого бізнесу. Як влучно визначають Глебова І. та Хамідуліна А., домінування великих підприємств служить свідченням необхідності розгляду державного втручання для стимулювання розвитку малого бізнесу [17, с. 346]. Погоджуємося з думкою Васильєвої Д.В., що одним із істотних факторів, які визначають слабкість життєдіяльності малого бізнесу та його нестійкість, є брак дієвої підтримки з боку держави, та, відповідно, основним шляхом подолання цих негативних факторів є державна підтримка у сфері правового, фінансового, інформаційного та іншого забезпечення [1, с. 195]. Враховуючи обмеженість власних фінансових ресурсів та відсутність можливості отримання кредитних ресурсів на початковій стадії розвитку бізнесу через брак гарантій, позитивної репутації та реальних активів, роль держави у цьому процесі стає визначальною для створення ефективної фінансової системи [17, с. 347].

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження теоретичних аспектів державного забезпечення розвитку малого бізнесу та надання характеристики окремим видам державної підтримки.

Виклад основного матеріалу На державному рівні забезпечення розвитку СМП у більшості європейських країн здійснюється за допомогою розробки та реалізації цільових програм фінансового, економічного, кадрового, технічного, інформаційного сприяння малому та середньому бізнесу [17, с. 68].

Під державною політикою підтримки і стимулювання розвитку суб'єктів малого та середнього бізнесу розуміють виділення інструментів державного прогнозування та планування розвитку підприємств, податкової та фінансово-інвестиційної політики, інформаційно-консультативного та інституціонального забезпечення розвитку суб'єктів підприємницької діяльності [16].

Серед ключових законів, що визначає правові та економічні засади державної політики у сфері розвитку малого і середнього підприємництва, є Закон України від 22.03.2012 року № 4618-VI «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» [10]. Частиною 1 статті 15 Закону визначено, що державна підтримка суб'єктів малого і середнього підприємництва включає фінансову, інформаційну, консультативну підтримку, у тому числі підтримку у сфері інновацій, науки, промислового виробництва, підтримку суб'єктів малого і середнього підприємництва, що провадять експортну діяльність, підтримку у сфері підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації управлінських кадрів та кадрів ведення бізнесу.

Зазначимо, що наразі у науковій та правовій літературі не визначено тлумачення поняття «державне забезпечення розвитку малого бізнесу», проте окремі аспекти даного процесу (державна підтримка, державне регулювання і сприяння розвитку) визначено на рівні українських нормативно-законодавчих актів та аналітичної документації [3; 10; 13; 4]. В даному дослі-

дженні під державним забезпеченням розвитку малого бізнесу будемо розуміти процес організації підтримки та регулювання діяльності СМП, який, на основі використання інструментів прямої та опосередкованої дії, сприяє легкому започаткуванню та подальшій ефективній діяльності СМП, розвитку підприємництва, просуванню інтересів СМП у відносинах з іншими учасниками фінансового ринку (кредиторами, інвесторами, державними органами тощо).

Як стверджують Ляшенко В.І., Чижиков Г.Д., одним з найбільш важливих напрямків регулювання і сприяння розвитку СМП, є державне фінансування у вигляді прямого субсидування на основі бюджетного фінансування фондів, створення змішаних засобів підтримки, надання гарантій по поверненню кредитів, видача їх під пільгові відсотки, участь в капіталі малих і середніх фірм тощо [8, с. 80]. Фролова Н.Л., досліджуючи інструменти державної регуляторної політики у сфері малого бізнесу, виділяє такі основні груп інструментів державного регуляторного та координаційного впливу: легалізація підприємницької діяльності; бюджетно-податкова політика; запровадження спрощеної системи бухгалтерського обліку та звітності підприємств; ринкова регуляторна політика [16]. Якушева О.В. виділяє прямий вплив (виділення бюджетних коштів для пільгового фінансування, надання в безоплатну оренду держ. майна.), непрямий вплив (субвенції, дотації, субсидії) та функціональний вплив (організаційно-маркетингові, фінансові та майнові заходи підтримки) [17, с. 73].

Узагальнюючи законодавчу базу та теоретичні здобутки науковців у сфері державного забезпечення СМП, вважаємо, що в сучасній практиці доцільно виділити два ключових напрями: пряме забезпечення розвитку (через запровадження урядових програм та створення інфраструктури підтримки), та опосередковане забезпечення розвитку (за допомогою податкового впливу та інших важелів економічного характеру) (рисунок 1).

Важливе місце у державному забезпеченні розвитку СМП займає інфраструктура підтримки, яка інтегрована у прямі інструменти фінансово-інвестиційної та інформаційно-консультативної підтримки. Згідно закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» інфраструктурою підтримки малого і середнього підприємництва є підприємства, установи та організації незалежно від форми власності, які провадять діяльність, спрямовану на розвиток суб'єктів малого і середнього підприємництва, їх інвестиційної та інноваційної активності, просування вироблених ними товарів (робіт, послуг), результатів інтелектуальної діяльності на внутрішній і зовнішній ринки [10]. На думку авторів звіту «Інституції підтримки підприємництва: концепція, особливості, діяльність» інституціями підтримки підприємництва можна вважати будь-які підприємства, установи, організації, які надають різні види підтримки суб'єктам господарювання у їхній господарській діяль-

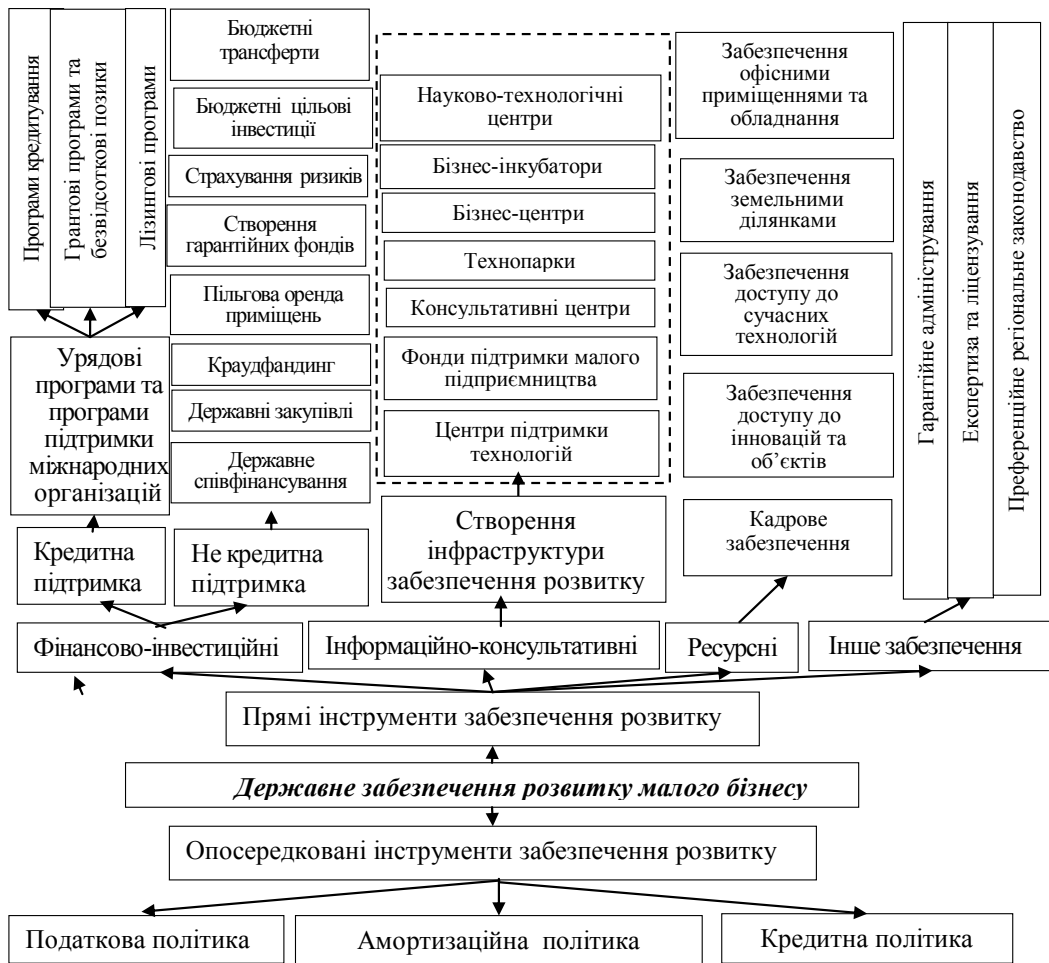

Рис. 1. Структурно-логічна схема державного забезпечення розвитку малого бізнесу (фрагмент)

Джерело: складено автором на основі [10; 11; 12; 17; 3]

ності для досягнення цими суб'єктами економічних і соціальних результатів та одержання прибутку [3].

Погоджуємося з думкою Якушевою О.В., що інфраструктурна підтримка ефективно здійснюється при наявності регіональної або ринкової підтримки, створюючи при цьому бізнес-інкубатори, технопарки, кластери, які допомагають створити бізнес початківцю, розвивати його та утримувати на належному рівні [17, с. 74]. В Україні існують різні елементи інфраструктури підтримки бізнесу: технологічні парки, бізнес-інкубатори, промислові парки та ігрові майданчики, центри розвитку кластеру та інші. При цьому на законодавчому рівні визначені та діють на території України об'єкти підтримки, що відображені на рисунку 2.

Погоджуємося із думкою, що основне призначення інституцій підтримки підприємництва полягає в тому, щоб пришвидшити економічний розвиток шляхом формування генерації підприємців, здатних ризикувати та діяти в умовах невизначеності результатів своєї діяльності при створенні нових підприємств [3, с. 10]. Загальні та специфічні вектори у інфраструктурному забезпеченні розвитку малого бізнесу поелементно зазначені на рисунку 3.

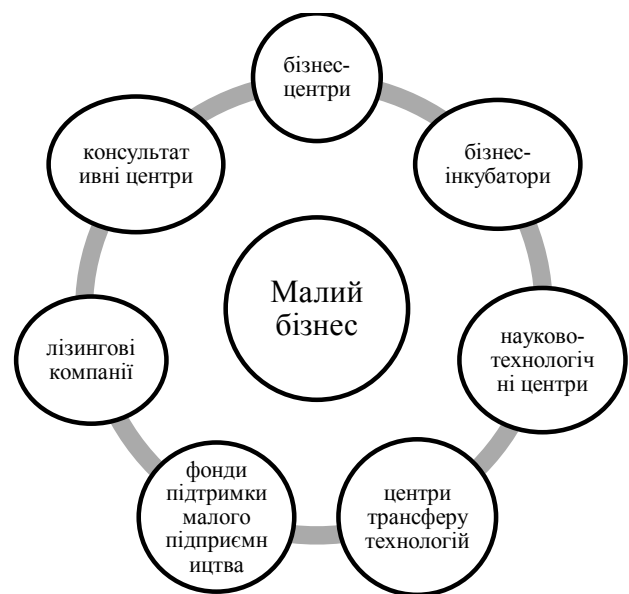

Рис. 2. Об'єкти інфраструктури підтримки малого підприємництва

Джерело: складено автором на основі [10]

Загальні вектори у інфраструктурному забезпеченні розвитку малого бізнесу	Інституції забезпечення розвитку СМП	Специфічні вектори у інфраструктурному забезпеченні розвитку малого бізнесу
<p>просування підприємництва як засобу економічного розвитку; налагодження взаємозв'язків між органами публічної влади, науковою і бізнес-спільнотою; надання широкого спектру послуг підтримки: інформаційно-комунікаційна підтримка; навчально-освітня підтримка; юридична підтримка; захист прав і представництво інтересів; аналітична підтримка; фінансова підтримка; ресурсна підтримка</p>	Науково-технологічні центри	розроблення, схвалення, фінансування та контроль науково-технічних проєктів
	Бізнес-інкубатори	забезпечення стартапів необхідними послугами та підтримкою до досягнення конкурентоспроможності та рентабельності
	Бізнес-центри	інформаційна, консалтингова, навчальна, маркетингова допомога організації і провадження підприємницької діяльності
	Консультативні центри	надання консультацій та освітніх послуг щодо започаткування і розвитку бізнесу, менеджменту, брендингу та виходу на нові ринки
	Фонди підтримки малого підприємництва	забезпечення доступу до фінансових ресурсів
	Центри підтримки технологій	консультування і надання доступу до патентної інформації винахідникам та інноваторам
	Технопарки	Допомога у впровадженні науково-технологічних інновацій у діяльність

Рис. 3. Векторність цілей інституцій інфраструктурного забезпечення розвитку СМП в Україні

Джерело: складено автором на основі даних [2; 17; 11; 3; 10; 5; 13]

Зупинимося більш детально на найбільш розвинених в Україні інститутах забезпечення розвитку СМП:

– бізнес-центри – центри послуг для бізнесу, діяльність яких спрямована на надання суб'єктам підприємства та особам, що мають намір провадити підприємницьку діяльність, інформаційної, навчальної, консалтингової, маркетингової та іншої допомоги, на задоволення їхніх потреб у процесі організації і провадження підприємницької діяльності [3, с. 17];

– консультативні центри – це організації, створені органами влади для сприяння участі громадськості у формуванні та реалізації суспільної політики [3];

– технологічний парк (згідно Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків») – це юридична особа або група юридичних осіб, що діють відповідно до договору про спільну діяльність без створення юридичної особи та без об'єднання вкладів з метою створення організаційних засад виконання проєктів технологічних парків з виробничого впровадження наукоємних розробок, високих технологій та забезпечення промислового випуску конкурентоспроможної на світовому ринку продукції [11]. Уханова І.О. наголошує на тому, що технопарки поєднують науково-дослідні організації та виробничі підприємства, забезпечують швидке

впровадження результатів НДДКР у промисловість та комерціалізацію наукових розробок [14, с. 3]. Основне завдання технопарків спрямовано на сприяння розвитку та впровадженню в життя нових технологій. Головною метою діяльності технологічних парків є комплексна організація наукоємного виробництва шляхом максимального сприяння створенню та запровадженню нових технологій та стимулювання розвитку творчого потенціалу фахівців [4]. Як стверджують Телетов О.С. та Сірік Ю.А., векторне спрямування технопарків полягає у досягненні територіального зближення між необхідною для наукових досліджень матеріальною базою, що належить промислому виробництву, та людським потенціалом країни, що є фактором формування максимально сприятливих умов для процесу інноваційного розвитку [12, с. 144];

– цілями науково-технологічного центру є надання науковцям та інженерам в галузі озброєнь можливостей спрямувати свої здібності на мирну діяльність; та сприяння розв'язанню національних або міжнародних технічних проблем [13];

– центри підтримки технологій – це організації, діяльність яких спрямована на надання доступу до патентних та непатентних баз даних (доступ до баз даних Укрпатенту), а також допомоги винахідникам та

новаторам з питань використання цих баз даних. Згідно з твердженням Всесвітньої організації інтелектуальної власності, основною метою діяльності центрів є забезпечення доступу місцевих користувачів (винахідників, новаторів, малих та середніх підприємств) до спеціалізованих баз даних, надання інформації та навчальних матеріалів, а також зміцнення технологічного та інноваційного потенціалу [5];

– бізнес-інкубатор – організація, яка надає на певних умовах і на певний час спеціально обладнані приміщення та інше майно суб'єктам малого та середнього підприємництва, що розпочинають свою діяльність, з метою сприяння у набутті ними фінансової самостійності [9]. Як стверджує Робертсон К.Т., основна роль та мета інкубаторів полягає у сприянні створенню та виживанню нових підприємств, надання їм необхідної фінансової, консультаційної, адміністративної підтримки [20, с. 371].

– фонди підтримки малого підприємництва – це організації, які реалізують затверджені урядом заходи

пільгової фінансово-кредитної підтримки та освітні, консультаційні, гарантійні програми розвитку малого і середнього бізнесу на основі державних коштів. Вони створені органами публічного управління або як партнерства державного та приватного секторів [3].

Висновки. В цілому, суб'єкти інфраструктури забезпечення розвитку СМП здійснюють свою діяльність у багатьох напрямках просування підприємницької діяльності в економічному середовищі України. Вони мають важливу роль у збалансуванні відносин між СМП та іншими учасниками фінансового ринку, проте всі вони мають одну спільну характеристику: їх діяльність в основному спрямована на інноваційні бізнес-проекти, що значно звужує коло охоплених ними СМП. Тому важливим напрямом подальших досліджень є розгляд опосередкованих інструментів забезпечення розвитку, що орієнтуються на основну масу СМП та не потребують додаткових знань та вимог по їх використанню.

Список літератури:

1. Васильєва Д.В. Актуальні проблеми розвитку малого бізнесу в Україні. *Механізм регулювання економіки*. 2011. № 3. С. 188–196.
2. Європейська хартія малих підприємств: документ № 994_860 від 19.06.2000. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_860
3. Інституції підтримки підприємництва: концепція, особливості, діяльність. – Центр громадської експертизи, Представництво Фонду Фридріха Науманна в Україні, Програма USAID «Лідерство в економічному врядуванні», 2016. 176 с.
4. Інформація Міністерства освіти і науки України URL: <https://mon.gov.ua/ua/nauka/innovacijna-diyalnist-ta-transfer-tehnologij/tehnologichni-parki>
5. Інформація офіційного сайту World Intellectual Property Organization. URL: <https://www3.wipo.int/contact/en/>
6. Кашкин В., Кузнецов Д. Финансы: стратегия и тактика. *Институт проблем предпринимательства*. 2010. № 4(93). URL: <http://www.ipnou.ru/article.php?idarticle=0083924>
7. Кулаков В.О., Курчан О.Г., Павленок О.І. Стан кредитування малого та середнього бізнесу в Україні. *Економічний вісник Донбасу*. 2014. № 2(36). С. 143–146.
8. Модернізація механізмів розвитку малого та середнього бізнесу : монографія / А.І. Бутенко, М.П. Войнаренко, В.І. Ляшенко та ін. ; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Донецьк, 2011. 326 с.
9. Про затвердження Порядку реєстрації організацій, діяльність яких спрямована на задоволення потреб суб'єктів малого та середнього підприємництва постанова Кабінету Міністрів України від 21 травня 2009 р. № 510-2009-п (втратив чинність). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/510-2009>
10. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: закон України від 22.03.2012 № 4618-VI: станом на 22.03.2012 / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>.
11. Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків: Закон України № 991-XIV, станом на 05.12.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/991-14>
12. Телетов О.С., Сірік Ю.А. Створення технологічного парку як фактор інноваційного розвитку економіки. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2013. № 4. С. 143–154.
13. Угода про створення Українського науково-технологічного центру: документ № 998_032 від 15.03.2001 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_032.
14. Уханова І.О. Розвиток та функціонування технопарків: світовий досвід та специфіка в Україні : Монографія. Одеса, 2012. 131 с.
15. Фінагіна О.В. Ринкова трансформація в регіоні: особливості розвитку та діагностування : монографія / НАН України. Ін-т екон.-прав. дослідж. Донецьк : Юго-Восток, Лтд, 2005. 228 с.
16. Фролова Н.Л. Інструменти державної регуляторної політики у сфері малого та середнього підприємництва в Україні. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/09/98.pdf>
17. Якушева О.В. Економічний розвиток і підтримка малого та середнього бізнесу на регіональному рівні : дис. на здобуття к.е.н. зі спеціальності 08.00.05. Черкаси, 2017. 288 с.
18. Glebova I. An Evaluation of Entrepreneurial Potential in the Republic of Tatarstan Glebova Irina and Khamidulina Alina / *Procedia Economics and Finance*. 2015. № 32. P. 345–351.
19. Global Entrepreneurship Monitor. URL: <http://www.gemconsortium.org/>.
20. Robertson K., Tengeh Thobekani Lose and (2016). An evaluation of the effectiveness of business incubation programs: a user satisfaction approach. *Investment Management and Financial Innovations (openaccess)*. 13(2-2). P. 370–378.

Стрилец В.Ю. ИНФРАСТРУКТУРА ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОДДЕРЖКИ ОБЕСПЕЧЕНИЯ РАЗВИТИЯ МАЛОГО БИЗНЕСА: ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

В работе определена важность государственной поддержки обеспечения развития малого бизнеса и необходимость создания качественной инфраструктуры поддержки. На основе обобщения научных и нормативно-правовых источников предложено собственное толкование понятия «государственное обеспечение развития малого бизнеса». Предложена структурно-логическая схема государственного обеспечения развития малого бизнеса и выделены два ключевых направления: прямое обеспечения развития (через введение правительственных программ и создание инфраструктуры поддержки), и опосредованное обеспечения развития (с помощью налогового воздействия и других рычагов экономического характера). Исследована сущность и роль инфраструктуры поддержки малого предпринимательства. Охарактеризованы ключевые объекты инфраструктуры государственного обеспечения малого бизнеса, перечень которых установлен на законодательном уровне. Определена векторность целей институтов инфраструктурного обеспечения развития СМП в Украине.

Ключевые слова: малый бизнес, обеспечения развития, государственное обеспечение, государственная поддержка предпринимательства, бизнес-инкубатор, технопарк, инфраструктура поддержки

Strilets Viktoriia. INFRASTRUCTURE OF STATE SUPPORT TO PROMOTE SMALL BUSINESS DEVELOPMENT: THEORETICAL ASPECTS

The article identifies the importance of state support for ensuring the development of small business and the need to create a quality support infrastructure. The actual interpretation of the concept of "state support for the development of small business" based on generalization of scientific and normative-legal sources is proposed. The structural-logical scheme of state support for the development of small business is proposed, and two key areas are identified: direct support for development (through the introduction of government programs and the creation of a support infrastructure), and indirect support for development (with the help of tax effects and other levers of economic nature). Direct financing instruments include financial, investment, consulting, resource and other tools. Indirect (indirect) instruments include tax, depreciation and credit policies. The essence and role of the support infrastructure of small business is investigated. The description of the key objects of the infrastructure of state support of small enterprises, which is allocated at the legislative level, is given: scientific and technological centers, business centers, business incubators, technology parks, advisory centers, small business support funds, technology support centers. The vectorization of the goals of the institutions providing infrastructure support for the development of small business entities in Ukraine is outlined. The general and specific vectors the activity of the infrastructure support institutions of small business development are highlighted. A common characteristic of the infrastructure support objects is defined: their activity is mainly directed at innovative business projects, which considerably narrows the range of subjects covered by them.

Key words: small business, development support, state support, state support for entrepreneurship, business incubator, technology park, support infrastructure.